

- 2) Проаналізувати відповідне коло артефактів періоду Візантійської імперії і Київської Русі.
- 3) Ознайомитись з артефактами пізнього середньовіччя і XVIII – XIX cc.
- 4) Створити хронологічну таблицю предметів, що цікавлять нас.

З раннього середньовіччя, з VII по XIII cc. ці предмети є фактично візантійськими. Після походів Святослава і Володимира в X ст. намітилися досить тісні зв'язки із землями Русі, обумовлені візантійським релігійним впливом на цих територіях. Ситуація зберігається і в період пізнього середньовіччя. Адже місцеві єпархії підкоряються Константинопольському патріархату. Після завоювання Криму Російською імперією в XVIII ст., на ці території поширюється вплив Московського патріархату, що трохи раніше сталося і на території Наддніпровської України. Тут формується загальна для цих територій імперська православна культура, в яку місцеві елементи влилися досить плавно, оскільки спиралися на єдину візантійську традицію.

1. Айбабін А. І. – *Етнічна історія ранньовізантійського Криму, Сімферополь, 1999 – С. 351.*

2. Амброз А. К. – *Південно-західний Крим. Могильники IV-VII ст. // МАІЕТ вип. IV, Сімферополь, 1994 – С. 591.*

3. Голофаст Л. А. – *Штампи V-VII ст. на посуді групи «фокейської червонолакових» з розкопок Херсонського городища // МАІЕТ вип. XI, Сімферополь, 2002 – С. 639.*

4. Злодій М. *Сюжетне різноманіття російського мідного лиття – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://antiq.soldes.ru/copper_plastic/home.html*

5. Кузьмінов А. В. – *Середньовічні хрести-пломби з знахідок в бухті Лімена-Кале // Сугдейській збірник. Київ-Судак. Академперіодика, 2004 – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://drevnosti-russkie.com.ua/pages/view/179>*

Інтернет-ресурси

1. <http://spsearch.ru/discovery/cross.html>
2. <http://seerozha.livejournal.com/137903.html>

КУЛЬТОВІ КАМЕНІ ДРЕВЛЯН

Бричка Ігор

10 клас, Кисорицької загальноосвітньої школи I–III ступенів
Рокитнівського району Рівненської області, вихованець
історико-краєзнавчого гуртка Рокитнівського будинку дітей та молоді,
вихованець Рівненської Малої академії наук учнівської молоді,
e-mail: RoBDM@yandex.ua

Полісся – край боліт. І це – правда. А ось про ще одну особливість поліських ландшафтів – величезну кількість валунів – українці знають набагато менше. На території України такі комплекси зустрічаються доволі рідко, а на Рокитнівщині до цих пір стоять величні стародавні пам'ятники, споруджені з одного або кількох блоків дикого каменя. Їх називають мегалітами. З'явилися вони у кінці неоліту, але значну частину їх відносять до епохи бронзи. Мегаліти бувають трьох різновидів: менгири, дольмени і кромлехи.

Можемо стверджувати, що ці камені (менгири, дольмени, кромлехи та ін.) пов'язані з релігійними традиціями, які сягають сивої давнини і зберігаються в народних звичаях нового часу. Культ каменя є однією з найдавніших релігій людства. Люди поклонялися каменям, оскільки бачили в них надприродну енергію, яка може допомогти, захистити їх, живих чи мертвих. За однією з версій, древляни вважали, що на менгирах відпочивають душі покійних.

У міру вивчення матеріалу ми з'ясували, що просто "каменів", яким, як вважають багато дослідників, поклонялися наші давні предки, не існувало. Виявилось, що кожен камінь присвячувався окремому богові, то ж молитовне звернення до каменів було не "шануванням природи", як вважали у ХІХ столітті, а багато хто вважає і зараз, а шануванням богів, що дає право стверджувати: перед нами розкриваються фрагменти справжньої слов'янської релігії.

У народних віруваннях сучасної Рокитнівщини збереглися сліди шанування каменів. Жінки читають «Отче наш» і молитву на честь Богородиці щоразу, коли проходять повз Чортів камінь. Щодо походження кам'яних чаш існують дві точки зору: згідно з першою, це – результат вивітрювання граніту; за іншою, чаші були висічені людиною. Яким би не було їх походження, поза сумнівом: камені чаш були об'єктами поклоніння за язичницьких часів. Жителі довколишніх сіл і досі називають ці гранітні чаші жертвними каменями; іноді чинять тут таємні жертвопринесення, насипаючи у заглиблення чаш зерно.

У північно-східному напрямку від Олевська, за 37 км від райцентру, у лісових нетрях заховане село Рудня-Замисловецька, на околиці якого розташована пам'ятка природи «Кам'яне село», або ж, як називають місцеві краєзнавці долину річки Уборть, – Поліська Антлантида. Тут у лісі розкидано великі опуклі та шорсткі валуни, що утворюють справді унікальний для Полісся абсолютно неповторний пейзаж.

На древлянських землях залишилося багато святих каменів, що несуть у собі ідею створення світу, тварин, рослин і людини якимось Божеством. Досить часто це – камені-слідовики, на яких викарбувано жіночі сліди-стопи. Відбитки слідів зроблені людиною ще за далеких дохристиянських часів. Вони настільки гладенькі і професійно вибиті, що складається враження, ніби це – справжні людські сліди. Сліди на каменях у малодоступних болотах приписують княгині київській. Мертва вода стоїть довколо Йовжиних-Ольжиних каменів у болотах, а камінчики з Ольжиних каменів беруть для того, щоби комусь завдати лиха.

Серед священних каменів, що шанувалися, особливу категорію складають т. зв. «камені блискавки», або «камені грому», що відігравали важливу символічну роль у стародавніх традиціях. На Поліссі вважали, що блискавка падає двома способами: «вогнем» або «каменем». У першому випадку вона спалює, а в другому – тільки розбиває.

Особливою шаную користуються камені зі "стопами" діви Марії. Так, наприклад, камінь зі "стопою" діви Марії, що знаходиться біля села Масевичі Рокитнівського району, обнесений огорожею, біля нього поставлено хрест. Зафіксовано народні перекази про його чудодійні властивості. Про його зв'язок з одним зі слов'янських богів і не йдеться. Виходить, що камені-слідовики – особливі, вони – поза культом богів.

У ході нашого дослідження ми отримали інформацію і про інші кам'яні пам'ятки на території Камінного села, урочищ Трьох Хрестів, Горби, Кам'яний Брід. Частину з них було обстежено, про інші зібрано відомості, отримані від місцевих жителів. Встановлено, що найчисленнішу групу складають камені-слідовики.

Можемо говорити і про те, що не вимагає якихось додаткових доказів і фактів: наші предки поклонялися каменям або у них був культ, пов'язаний з каменями і глибами. Цьому є численні свідчення на нашій землі.

1. Брицун-Ходак М. Літописна земля Древлан. Археологія. Історія. Етнографія. – Коростень, 2002. – 231 с.

2. Воропай О. Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991. – 449 с.

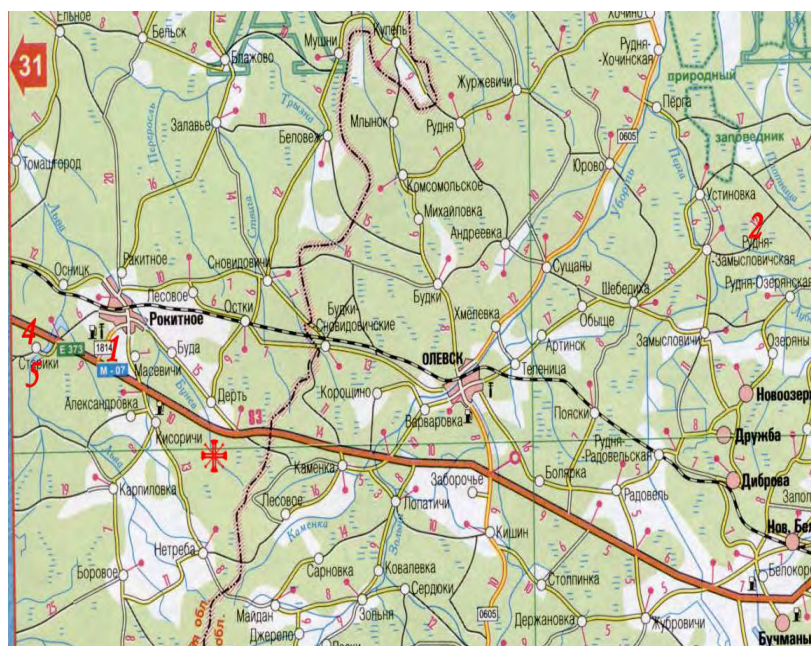
3. Древлані. Збірник статей і матеріалів з історії культури Поліського краю. – Вип. 1. – Львів, 1996. – 255 с.

4. Житомирщина. Історичний нарис: Навчальний посібник з історичного краєзнавства. – Житомир, 2003. – С. 36.

5. Звіздецький Б.А. Малинське городище древлан // Старожитності Русі- України. Збірник наукових праць. – К., 1994. – С.119-125.

*Камінне село. «Жертовний камінь»
с. Рудня-Замисловецька Олевського р-ну Житомирської області
(Фото автора, 2012 р.)*

Карта культових каменів древлян.

1. Камінь-слідовик, с. Масевичі, Рокитнівський р-н.
 2. Камінне село, с. Рудня-Замисловецька, Олевський р-н Житомирської області.
 3. Хрест позначає Урочище Трьох Хрестів, Рокитнівський р-н
 4. Урочище Горби, с. Старики, Рокитнівський р-н.
 5. Урочище Кам'яний брід, с. Олександрівка, Рокитнівський р-н.
- (Автор, 2012 р.)*